

тями теми.

Аналіз змісту міжпредметних завдань дозволяє виявити зв'язки між поняттями: у процесі аналізу учні з'ясовують, які явища, процеси описані в завданні, як вони пов'язані між собою, які ознаки поняття вивчались на уроках фізики, біології, географії, природознавства. Крім того, аналіз змісту міжпредметних завдань дозволяє відновити знання, засвоєні раніше при вивченні суміжних предметів, забезпечує необхідну базу для ознайомлення з вихідними поняттями. Учні звикають розглядати явища природи з позиції різних наук.

На сьогоднішній день важко знайти хоча б один навчальний предмет, який би не впливав на процес навчання біології. Використання такого впливу, врахування взаємного зв'язку і активне включення його в роботу, дозволяє суттєво покращити навчальний процес з біології

Література

1. Гриценко Л., Гриценко Н. Біологічна і медична фізика//Фізика та астрономія в школі, №6, 2006.- с.25-28.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Освіта України. - №5. - 20 січня 2004.
3. Ильченко В.Р. Формирование естественно - научного миропонимания школьников. - М.: Просвещение, 1993.- 192с.
4. Мороз І.В., Степанюк А.В., Гончар О.Д. та ін. Загальна методика навчання біології. - К.: Либідь, 2006.-592с.

ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Троцька О.С. (Тернопіль)

Переорієнтація світоглядних позицій у ХХІ ст., значні втрати етичних, духовних, екологічних цінностей у суспільстві вимагають удосконалення шляхів формування у молодого покоління якісно нового системного мислення на основі законів екоетики, розумової та вольової активності, високого рівня екологічної свідомості. Такі вимоги стоять в державних національних програмах "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Концепції виховання особистості в умовах розвитку української державності", "Концепції громадянського виховання", "Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ ст.", "Концепції екологічної освіти України".

Метою статті є розкрити теоретичні основи екоетичного виховання учнів старшого шкільного віку, обґрунтувати доцільність введення у програму загальноосвітньої школи тем еко(біо)етичного змісту з метою виховання в учнів ставлення до природи як найвищої цінності.

Методологічні засади екоетичного виховання школярів детермінуються положеннями екологічної та біологічної етики та ґрунтуються на принципах:

- екобіоцентризму - проявляється у визнанні природи найвищою цінністю, а її права - пріоритетними, вимагає шанобливого, благоговійного ставлення до всіх елементів екосистем;
- загартування - залучення учнів до ситуацій, які потребують вольового зусилля для подолання негативного впливу на природу, вироблення рефлексійної позиції;

- емпатії – передбачає прояв співчуття не лише до людей і тварин, а й до безмовних елементів екосистем (рослин, річок, гір, озер тощо.)

Визначаючи мету і завдання морально-етичного виховання школярів юнацького віку, ми спиралися перш за все, на концептуальні положення програми національної освіти про місце цінностей людства у вихованні молодшої генерації. Морально-етичну вихованість визначаємо як потребу учня оцінювати та аналізувати свої вчинки з позицій екобіоцентризму, розуміємо її як систему етичних ідеалів та переконань, що визначають ставлення людини до природи як найвищої цінності. Етична вихованість не формується самоплинно, вона постає як результат цілеспрямованої, свідомої, систематичної роботи як з сторони вчителя, так і з сторони учнів.

Важливу роль у формуванні еко(біо)етичної свідомості та культури відіграє виховна система школи. Потрібно вчити учнів розуміти живу природу, тоді вони будуть співчувати живим організмам, відчувати їх біль, змінять своє ставлення до них, усвідомлять, що найвище моральне завдання людства – це збереження життя на Землі.

У юнацькому віці проходить становлення морально-етичної свідомості учнів. Внаслідок цього, у старшокласників нерідко спостерігаються різкі зміни у поведінці, етичні переорієнтації, що робить особливо важливим момент етичного виховання. Розвиток самостійності є важливою передумовою для формування у школярів переконань. Із зростанням самостійності в учнів старшого шкільного віку з'являється потреба керуватися в своїй діяльності і поведінці особистими поглядами і принципами. Суттєвим для формування переконань старшокласників є нагромадження досвіду моральної поведінки в ситуаціях, що вимагають вибору, вчинку. Завдяки здійсненню морального вибору збагачується досвід моральної поведінки, це допомагає учням глибше усвідомити етичні норми і поступово засвоювати їх як внутрішні еталони моральної поведінки [2, с.46]. Такі особливості старшого шкільного віку визначають актуальність етичного виховання учнів на засадах екологічної етики.

Людина – невід'ємна частина світу природи, потяг до всього живого закладений у ній від самого народження, але відчуття краси, розуміння оточуючих нас організмів не приходять само собою, його треба виховувати. Виховну роль природи важко переоцінити, спілкування з нею робить нас добрішими, гуманнішими, духовно багатшими.

Щоб подолати потік сірості, посередності, недалекоглядності у навчально-виховному процесі потрібно переосмислити його з позицій екоетики:

- Якщо людство буде ухилятися від законів природи у власних інтересах, якщо не відновить сумісність між нормами обміну речовин в природі і в людському суспільстві, то буде суворо покаране.
- Людина повинна прийняти на себе відповідальність за всі компоненти екосистеми, охороняти світ природи в цілому, а не лише своє середовище існування.
- Базуючись на великій творіння природи, необхідно розвивати та посилювати нові цінності: мир, справедливість, добродійність, допомога, любов, повага, відповідальність.
- Для того щоб зберегти суспільство цілим та непошкодженим, необхідне розумне та гуманне поєднання екології з економікою.
- Якщо людство не буде реагувати на гостру кризову ситуацію, що склалась сьогодні у світі, не буде будувати свою взаємодію з природою на основі законів екологічної та біологічної етики, то *Homo sapiens* зникне з арени життя в недалекому майбутньому [5, с.88; 1, с.3].

Щоб надати процесу ознайомлення дітей з природою етичного забарв-

лення, екологічної спрямованості, програми слід удосконалити, на нашу думку, у таких напрямках:

- усунути антропоцентричний підхід до вивчення матеріалу;
- у пояснювальній записці до програми виділити такі завдання: розвиток особистої відповідальності за стан збереження рівноваги навколишнього середовища, вироблення екологічно грамотної поведінки у природі, засвоєння етичних норм не лише у ставленні до членів суспільства а й до об'єктів природи;
- передбачати вивчення тем еко(біо)етичного змісту.

Сьогодні дається взнаки брак вчителів та викладачів професійно підготовлених до здійснення екоетичного виховання, адже значна їх кількість, виховувались на ідеях антропоцентризму і споживацького «підкорення природи» [3, с.7]. Тому актуальним завданням вищої школи є переосмислення змісту підготовки майбутніх вчителів на засадах еко(біо)етики.

Важливим є й те, що ідеї еко(біо)етики відповідають менталітету й особливостям духовності українського народу, що впродовж всієї своєї історії захищав пріоритети святості Життя. Тому екоетична концепція не є насильницьким нав'язуванням народу моделі майбутнього щасливого життя, навпаки, вона виходить з нашої історії, втілює в собі ідеали і сподівання кращих представників української культури [4, с.22].

На нашу думку, пріоритетним при викладанні біології на сучасному етапі розвитку суспільства повинен бути не формальний процес передачі учням знань, а виховання морально-етичних почуттів, особистої зацікавленості долею об'єктів, що вивчаються, формування партнерського, а не підкорюючого чи споживацького, ставлення до світу природи.

Література

1. Біоетика. Програма навчального курсу для студентів вищих педагогічних закладів освіти / А. В. Степанюк, Г. Я. Жирська, І. С. Назарко.- Тернопіль, 2007.- 12 с.
2. Гурина Т.П. Представлення старшокласників о ценностях // Педагогика. – 1995. - №4. – С, 45-48.
3. Дробноход М.І. Пріоритети стійкого екологічно безпечного розвитку // Філософія і соціологія освіти. —1998. —№3, —С. 5—18.
4. Кулініченко В., Пустовіт С. Біоетика як етична концепція // Науковий світ.- 2006.- №5.- С.16-22
5. Степанюк А., Герц І. Біоетика.- Тернопіль: В-во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2005.- 166 с.

РОЛЬ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Цина А.Ю. (Полтава)

Упровадження з 2005 року в Україні Державного стандарту базової і повної середньої освіти потребує відповідних змін у підготовці педагогічних кадрів для основної та старшої школи. Аналіз реального стану професійної підготовки майбутніх учителів свідчить, що ідея особистісно орієнтованого підходу до навчання залишається в основному теорією. Організація особистісно-орієнтованої спрямованості професійної підготовки майбутнього вчителя